

קול צופיך

מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לְקִי הַרְבַּ מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

וארא - תש"ס - מאת מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

השיעור לעילוי נשמת:

מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פרשת השבוע: וארא

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תש"ס.

דיני אהל בשבת

ארץ מורשה

הקב"ה אומר למשה רבנו: "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שדי וכו'" ואחר ד' לשונות גאולה: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתני, - וכל זה הכנה "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם מורשה אני ה', אומר בעל הטורים שהמילה "מורשה" מופיעה פעמיים במסורה כאן ובדברים "תורה צויה לנו משה מורשה קהילת יעקב" והקשר ביניהם שבזכות התורה ירשו הארץ כדכתיב: "ויתן להם ארצות גויים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו יצוורו". והרחיב את הדבר אחד מגדולי התורה באירופה מראשי מועצת גדולי התורה שכמו שבספר תורה דרושה שלמות וגם ספר תורה הכתוב בהידור אם חסרה אפילו אות אחת הספר כולו פסול כך גם בארץ ישראל דרושה שלמות של כל הארץ ואי אפשר לוותר אפילו על מקום קטן ביותר. ארץ ישראל כולה שלנו בלי שום שיור.

ויש להוסיף כאן עוד שבפסוק זה פירט הקב"ה שנתן הארץ לשלשה אבות ויכול היה לומר אשר נשאתי ידי לאבותיכם ולמה פירט? אלא כיוון שלאברהם הובטחו לו גבולות מסוימים וליצחק גבולות מורחבים יותר כולל ארץ פלשתים עיין אוה"ח בראשית כ"ו, ג' וליעקב אבינו יותר הובטח עוד יותר מהם: "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה" - נחלה בלי מיצרים! לכן פירט הפסוק שמות כל האבות שכל המרחבים שלנו. ועיין אוה"ח שם. וכלשונו:

"נתכוון להבטיחו כי אין לישמעאל חלק ונחלה בהבטחות אברהם. זולת יצחק לבד והוא אומר כי "לך" ודקדק לאמר "ולזרעך" לשלול חלק מבניו כי דוקא אותו שנקרא זרעו דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק". עיין שם.

יש מחלוקת הלכתית על הגולן - כן ארץ ישראל לא ארץ ישראל לשיטת האור החיים הקדוש ודאי ארץ ישראל! עיין אוה"ח הקדוש במדבר ל', ג', וכן בפסוק כ"ב, ועוד יש שיטות אחרות, אבל גם לשיטות אלו אחר שכבשנו והתישבנו בו ודאי מתקיימת בו הבטחת הקב"ה ליעקב ופרצת ימה וקדמה וכן דבר ה' ליהושע "כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתי והושע א' ועיין רש"י בשם ספרי.

יש בהלכה דין שיכול אב להתנות עם יורשיו על הירושה שלא יעבירוה לאחרים וכן הנותן מתנה יכול להתנות עם המקבל שלא ימסרנה לאחרים עיין שו"ע חו"מ ס' רמ"ה סעי' ג' וס' רפ"ב גם אתנו מתנה הקב"ה על ירושת הארץ שלא ימסרנה לאיש עיין אוה"ח על פרשת בהר.

במכת הצפרדעים מתרה משה בפרעה "ובכה ובעמד ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים". והסביר רש"י שפתח בו תחילה כיוון שהוא פתח בעצה תחילה "הבה נתחכמה לו" וע"כ קודם פגעו בו ואח"כ בעמו. וכשפשו הצפרדעים במצרים בתחילה עוד לא הזיקו להם עד שנכנסו לבטנו של פרעה ואז החל הנוק לכולם. לפתע פתאם החל פרעה מאמין בה' - "ויקרא פרעה למשה ויאמר העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים ממני ומעמי". בתחילה אמר דברי כפירה מי ה'. הוא לא מכירו ולא יודעו ולא רוצה לדעת. ולא פוחד ממנו עיין תרגום יב"ע פרק ה' פסוק ב'. ועכשיו העתירו אל ה'. קודם שישורו ממני אח"כ מעמי, אבל זה לא כ"כ עקרוני העיקר "ממני". אומר משה לפרעה: "התפאר עלי למתי אעתיר לך... הפשט הוא שאומר משה אני מתפלל עכשיו על זמן הכחדת הצפרדעים מידי ופרעה אומר "למחר" ולמה לא היום: אלא פרעה חשב שמשך או שיועד לכוון לשנות ולכן אומר "התפאר עלי". אמר פרעה אני מוכן לסבול עוד יום ובלבד שאוכיח שמשך לא שליח של ה' כי חשב שמשך עושה ע"י כישוף או שהוא יודע שעכשיו

"התייצב" בקומה זקופה!

קודם מכת הערוב אומר ה' למשה: "השכם בבקר והתייצב לפני פרעה הנה יוצא המימה..." מפרש רש"י פרק ז', ט"ו שהיה יוצא לעשות צרכיו השכם בבקר בטרם יראהו כיוון שעשה עצמו אל המכניס ואינו מוציא ע"כ סידר שיתפנה רק בהשכמה וביאור.

אומר הקב"ה למשה כשאתה הולך לפני פרעה - התייצב! עמוד בקומה זקופה! ראה נתתיך אלהים לפרעה, אתה החזק ולא הוא. וכן הוא בכל משא ומתן עם הגויים - התייצבות בלא משוא פנים ואין כאן שום מקום לענוה. ולכן הוצרך הקב"ה לציין זאת במיוחד למשה העניו מכל אדם.

דיני אהל בשבת

שינוי במשנה שבת קל"ז ע"ב:

"רבי אליעזר אומר: תולין את המשמרת ביו"ט ונותנין לתלויה בשבת וחכמים אומרים: אין תולין את המשמרת ביו"ט ואין נותנין לתלויה בשבת אבל נותנין לתלויה ביו"ט".

מפרש רש"י:

"תולין למשמרת שמסננין בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בעיגול ונעשה כאהל על חלל הכלי..."

ובשבת לכו"ע אסור לעשות כן משום אהל. והיינו שיוצר אהל על תוכו של הכלי. וזה נקרא אוהל עראי והגמרא אומרת שם שלכל הדעות שאין עושים אוהל עראי ביו"ט וכ"ש בשבת, והמחלוקת אם מותר להוסיף על אוהל עראי לדעת ר"א אסור, לדעת חכמים מותר והלכה כחכמים. והגמרא שם קלי"ח ע"א מסכם אביי את הנאמר בענין חומרות באוהל הגיד, המשמרת, כילה, וכסא גליון, לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור. אוהל קבע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת. מטה כסא טרסקל אסלא מותר לנטותן לכתחילה. והסביר רש"י "כסא גליון" שהוא משום תוקע ולא משום אוהל. והתוסי' שם ד"ה כסא גליון חולקים עליו. ובתוסי' ד"ה כסא דטרסקל כתבו משום ר"ת שיש איסור מיוחד אם המחיצות עד לארץ ועיין תוסי' ביצה ל"ב ע"א ד"ה מלמכה.

ובהמשך הגמרא קל"ח ע"א "תני רמי בר יחזקאל - טלית כפולה לא יעשה, ואם עשה פטור אבל אסור. היה כרוך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחילה" מפרש רש"י: "טלית כפולה פרוסה על ארבע יתדות לישון תחתיה וראשיו מתכפלין לכאן ולכאן לצד הארץ והוא ליה לכתלים להגן מן החמה - דהווי אהלא ואסור. כרך עליה מבעוד יום. חוט ומשיחה - מותר למשכה בו בשבת דמוסיף על אהל עראי הוא ואינו כעושה לכתחילה".

"בעא מיניה" רב כהנא מרב: כילה מהו? לפרוס בשבת א"ל: אף מיטה אסורה, מיטה מהו? א"ל: אף כילה מותרת. כילה ומיטה מהו? א"ל: כילה אסורה ומיטה מותרת". עיין תוסי' שם ד"ה "בעא מיניה": לא קשיא, הא דקאמר אף מיטה אסורה דקארמנאי רש"י: מיטה שפורקה ומחזירה. והבעיה שם משום שתוקע החיבורים בחוזק וחייב משום תוקע. הא דקאמר ליה אף כילה מותרת - כדרמי בר יחזקאל שכרך עליה חוט מבעוד יום כילה אסורה ומיטה מותרת כדידן". רש"י מיטה שהיתה זקופה ומעמידה על רגליה, ובכילה לא קשר חוט מבעוד יום.

עוד דנה הגמרא שם קל"ח ע"ב בדין כובע בעל שוליים: "אמר רב ששת בריה דרב איד: האי סיאנא שרי, והאיתמר סיאנא אסור? לא קשיא, הא דאית ביה טפח הא דלית ביה טפח". ומקשה הגמרא: "אלא מעתה שרביב בגלימא טפח הכא נמי דמייחביב! ששרבב טליתו מעל ראשו יותר מטפח אלא לא קשיא: הא דמייחדיק הא דלא מייחדיק". והסביר רש"י וכאן החשש

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

וארא - תש"ס - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

והפך לעשיר בעל צאן ובקר לרוב והיה מוטל עליו לדאוג לצאנו
 "אתא לקמיה דרב" שימו לב שאינו פוסק לעצמו דבר כיון שהוא נוגע בדבר
 ואעפ"י שוודאי יכול היה לפסוק ברוב גדלותו!
 "א"ל: זיל כרוך בודיא ושיר בה טפח ולמחר פשטה ומוסיף על אהל עראי
 הוא ושפיר דמי". היינו שים מחצלת על גג הדיר ותשאיר טפח פרוס והשאר
 מנוגלג כדי שיהא אויר בליה. ולמחרת ביום תמשוך את המחצלת כי זה
 מוסיף על אוהל עראי. ולא יהא שרב השמש על הצאן.
 היום ישנן שאלות דומות אצל חקלאים בחממות שצריכים לפתוח החממה
 כדי לקלוט שמש, משום שהשמש מצמיחה את הירק. ושאלו על כך, והשבנו
 שדבר זה אסור אפילו אם שייר טפח מבעוד יום כמובא בירושלמי
 שהפוחת חלון כדי שתבא שמש לעציץ חייב משום זורע.
 וא"כ הכלל הוא כזה: מותר להוסיף על אהל עראי כדי להציל מן השמש אך
 כדי לקלוט שמש ולהצמיח - אסור וצריך להיזהר בזה מאד. אם אדם פותח
 חלון בביתו כדי שתזרח השמש על הזרעים שבעציץ בין נקוב או לא.
 עוד שנינו במסכת ביצה ל"ב ע"א "אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה
 כלי" מה פירוש לפחות? מפרש רש"י הענין לקחת גוש חמר שביד היוצר
 וליצור שקע באגרופו שהוא בית קיבול השמן בנר. ועיין תוס' שמקשה על
 כך ובפירוש הרמב"ם בפירוש המשנה לא ניחא ליה בפירוש זה וע"כ
 פירש: "נר ידוע והנרות שלהן היו עושין אותן זוגות וחותרין אותן אחר
 עשייתן" ועיין שו"ע תקי"ד סי' ז' במש"ב וכה"ח שם.
 היום יש גביעי לבן וכדומה שהם מחוברים גביע עם גביע וראינו ברמב"ם
 שאסור וביתר דקדוק כתב ביד החזקה ה' יו"ט פ"ד ה"ח "שני כלים שהן
 מחוברין בתחילת עשייתן כגון שתי נרות או שתי כוסות אין פוחתין אותן
 לשתיים מפני שהוא כמתקן כלי". ויוצא מכאן שאין להפריד גביעי הלבן
 המחוברים יחד מיצירתן אלא יפרידם מבעוד יום ואם שכח יפתח אחד
 ויורקן תוכנו לכלי אחר וישתה ולא יפריד בין הגביעים.

ממשיכה המשנה שם ע"ב :

"אין שוברין את החרס ואין חותרין בנייר לצלות בו מלח...". ומפרש רש"י:
 "כשצולין דגים על האסכלא חותרין קנים או קש או שיבולים או שוברים
 חרסים או חותרין נייר ושוורין במים וסודרין הנייר על גב האסכלא מפני
 שהמתכת מתחמם ושוורף את הדג".

ועוד בגמרא :

"אמר רב יהודה: האי מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה
 אסור". ומפרש רש"י: "היסק גדול שעושין לפני שרים כדרך בנין עושין לו
 כתלים מד' רוחות וסודרין עצים למעלה ודומה לאהל".
 היום לא יודעים איך היו עושים אבל דור הקודם ראינו איך היו עושים
 לוקחים ארבע עצים שניים באורך ושניים עליהם ברוחב וממשיכים
 בצורה זו אחד על השני. אסור להתחיל מלמטה למעלה שהוא כדרך בנין,
 אבל מלמעלה של המדורה כלפי מטה - מותר. "וכן ביעתא, וכן קדרא, וכן
 פוריא וכן חביתא" מתחילין מלמעלה - אוחזים בקדירה וכדומה. ואח"כ
 מסדרים מתחתם את הבסיס מכיוון ששינו מדרך בנין מותר כי זה אוהל
 עראי. ועיין בתוס' ד"ה מלמטה סברת ר"ת המחלק אם יש מחיצות למטה
 או אין ועיין לקמן .

האם מותר לילך עם מטריה בשבת?

בפרי הפוסקים קראו למטריה בשמות שונים ובכל זמן היא היתה נעשית
 בצורה שונה אם כי תמיד היה תפקידה להגן מגשם או משמש. פעם היתה
 נפתחת ונקשרת בחוט ברזל והיום היא נתפסת על ידי קפיץ. ואמת היא
 שקשירה על ידי חוט ברזל יש בה איסור נוסף אך כאן נדון רק מענין אוהל.
 היו כאלה שרצו להתיר שימוש במטריה אפילו לא נפתחה מערב שבת כיון
 שאין דינה אפילו כאהל עראי שהרי היא נישאת ביד ואינה מחוברת לשום
 בית או מחיצה וכד' אלא נידת. והרי זה כטלית הפרושה על ילדים בשמחת
 תורה או כטלית הפרושה על ספר תורה שמעבירים ממקום למקום בשבת
 אבל הדבר אינו כן.
 כותב המשנה ברורה סי' שט"ו בביאור הלכה על המטריה:
 "ונהגה על דבר נשיאת אמבריליו הוא הגנות הנושאין על ראשן מפני החמה
 והגשמים ובלשונו קורין אותו פאראס"ל רבו האחרונים בזה בספריהם

לא משום אהל, אלא שמא יעוף מראשו ברשות הרבים שאינה מעורבת וילך
 להרימו ויטלטל בידיו ד' אמות ולכן אם מהודק היטב בראשו מותר ואם
 לאו - אסור.

רש"י פירש שיש שתי שיטות באיסור סיאנא. או משום אוהל או משום
 איסור הוצאה. וע"כ גורסים את המילה "אלא" הא דמהדק וכי' ולומר
 שזהו תירוץ אחרון ודחה את האופן הראשון מדין אוהל מפני שגורסין
 "אלא", שהטעם לא משום אוהל ואסור אפי' בבית. אלא הטעם שמא יעוף
 ברה"י ע"י הרוח ואם מהודק וקשור מותר. אמנם כתבו התוס' בשם ר"ח -
 שפירוש מהודק לא כמו רש"י קשור או הדוק, מטעם טלטולי אלא פירוש
 מהודק - "קשה". "שאינו נכפף ואז נראה כעין אוהל. דלא מיהדק - שהוא
 נכפף ואז אין נראה כעין אהל".

ולשיטתם שתי השיטות הם משום אהל ואין גורסים המילה "אלא".
 והפירוש שאם היו שולי הכובע קשים ואינו נכפף - נראה כאהל, ואם רכים
 וכנפפים - מותר.

סיכום בענין שולי כובע

עיין ברמב"ם הלכות שבת פרק כ"ב הלכה ל"א ובשו"ע סי' ש"א סעיפים
 מ' מ"א ומג"א וט"ז שם. ומש"ב ס"ק קנ"א קנ"ב וכה"ח רל"ד רל"ה
 שו"ע"ה שם. וע"כ ברחוב אסור ללכת עם כובע שלא מהודק שמא יעוף, וכן
 אסור לכבוש כובע עם שוליים רחבים טפח מדין אוהל, המשני'ב אומר שיש
 נוהגים להקל בדבר הזה אבל טוב להחמיר. האר"י אסר בצורה אחרת יש
 לאשכנזים כובע גבוה הנקרא צילינדר בין הכובע עד השערות יש טפח זה
 נקרא אוהל. הרמב"ם כותב כך "כובע שעושים על הראש ויש לו שפה
 מקפת שהיא עושה צל כמו אוהל אם עושים את הבגד סביב ראשו כנגד פניו
 ואותה שפה קשה ביותר כמו גג אסור מפני שעושה אוהל ארעי". הרמב"ם
 לוקח את שתי הסברות אם זה קשה ביותר אומר זה אסור בין בבית בין
 ברחוב מדין אוהל, וכשהמשני'ב מביא סברות אחרות שאנשים מקלים בזה
 אומר המג"א והט"ז אולי אם אפשר לעקם את השפה שממול לפניו אם זה
 משופע אפשר להקל אומר הט"ז אולי אפשר להקל מדין לבוש, אומר אחד
 המפרשים מצחיה שהיא מצד אחד למעלה מטפח זה אוהל ולא דין לבוש
 ויש אנשים באים מחו"ל עם מובעת רחבה, כובע סיני, או יפני או נשים
 שלובשות כסוי ראש טפח או טפחים עושים את זה להגן מהשמש וזה קשה
 אי אפשר להוריד את זה גם דעתו של הט"ז והמג"א זה לא יעזור לנו .

בשולחן ערוך של רבינו זלמן כותב את דיני הכובע ואומר כובע גדול ששמים
 אותו על הראש להגן מפני החמה או להגן מפני הזבובים וכל כיוצא בזה,
 אסור. ויש נוהגים אם נכפף ויש מי שמקל עוד ואומר שאם אינו עומד
 בשווה אלא בשיפוע אין דין אוהל ומותר וטוב להחמיר ואחרי זה אומר
 במקומות שנהוג להקל אף אם הוא מתכוון לאוהל אין למחות בידם,
 משמע שהוא לא מתיר רק שאין חיוב להוכיח.

אבל אם לובש מעיל חורף שכובע מחובר לו ויוצא מהראש טפח, או טלית
 שיוצאת מהראש טפח, מאחר והם מתקפלים ולא קשים, מותר.

אמנם יש להקפיד לכתחילה בטלית שיש בה עטרת כסף גדולה של שמונה
 שורות שלא תבלוט מחוץ לראש המתפלל כיון שהיא קשה ואינה נכפפת
 והרי היא כאהל עראי, ומי ששם עטרת כסף בטליתו יניח עטרה צרה שלא
 יכול להיות בה חשש אהל כשתבלוט מחוץ לראשו או שיזהר שלא תבלוט
 טפח.

מקור נוסף בדין אהל הגמרא בעירובין ק"ב ע"א : "שלח ליה רמי בר
 יחזקאל לרב עמרם: נימא לו מר מהני מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה
 דרב אסי בכיפי דארבא רש"י אולמות של ספינה שעושים ע"י פריסת
 מחצלות על עמודים. שלח ליה: הכי אמר רב אסי הני כיפי דארבא בזמן
 שיש בהן טפח, אי נמי אין בהן טפח ואין בין זה לזה שלושה - למחר מביא
 מחצלת ופורס עליהן. מאי טעמא: מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי".

היינו בשני אופנים מותר לפרוס מחצלת על העמודים :

- א. שנפרסה מחצלת טפח מערב שבת.
- ב. אין בין העמודים ג' טפחים ונחשב לבדו ואין כאן אהל.
 "הנהו דכרי דהוו ליה לרב הונא דביממא בעו טולא בליליא בעו אוירא...".
 ביום היו צריכים הגנה מהשמש ובלילה אויר. - רב הונא היה בתחילה עני
 מרוד עד שהיה מוכר אבנטו לקנות יין לקידוש ועד שבירכו רב מגילה כ"ז

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

וארא - תש"ס - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ונמתח בשעת הפתיחה. ותוקעים את הקצה במטה.
ג. ויש מיטות הנפתחות בנחת, ומסורגים עם קפיצים וכד' ועליהן מניחים מזרון.

במיטות אלו ואחרות יש להתבונן בשתי שאלות על מנת לדעת האם מותר לפותחן או לא.

א. האם בפתיחתן יש איסור בונה בנין ארעי.
ב. האם יש בפתיחתן משום אהל. ג. ואם יש איסור תוקע.
תקיעה בחוזק. בשולחן ערוך סי' ש"יג סעי' ו' שהובא לעיל כתוב: "מטה של פרקים אסור להחזירה ולהדקה, ואם תקע - חייב חטאת; ואם היא רפויה - מותר לכתלה". ומוסיף הרמ"א "ואם דרכו להיות מהודק אע"ג דעכשיו רפוי - אסור".

ומזה נלמד שכל מיטה או ספסל או כל כלי שבפתיחתו או בסגירתו יש תקיעה של חלק בחלק אחר בחוזק וכך הכלי הוא בשימוש - אסור לפותחו, או לסוגרו, גזרה שמא יתקע ביתדות ומסמרים דהוי "גמר מלאכה" וחייב משום "מכה בפטיש". ויש אומרים דכיון שעושה בזה כלי גמור - חייב משום "בונה" משנה ברורה שם ועיין לכה"ח סי"ד.

אהל עראי. כשאין תקיעה בחוזק יש לדון האם יש בזה איסור "אהל" כיון שמתחת המיטה יש "אהל". הרשב"א מובא בבית יוסף בסימן שט"ו בשם התוספות כתב ש"פריסת השולחן - אפשר שהיא מותרת מפני שאין משתמש באויר שתחתיו". ועיין תוס' שבת ותוס' ביצה המוזכרים לעיל.

ולדעת הרא"ש העיקר אם יש מחיצות מתחת לאהל עראי עד הריצפה זה אסור ואין נ"מ אם שם תחתיו חפצים. ולדעת הרשב"א אין נ"מ אם יש מחיצות העיקר אם משתמש תחתיו ועיין לכה"ח סי"ק ל"ה ומש"ב בבאיור להלכה דף קכ"ג ד"ה מטות ועיין לבא"ח שמות ו' שמחמיר כשתי הדעות. ועי"כ אם משתמשים במיטה לצורך איכסון תחתיה נעלים וכד' - הרי זה אסור כי אם באופן זה כשמעמידים אותה, ישים הקרשים תחלה באויר, ואח"כ הרגלים תחתיהם. וה"מ כשהרגלים הם דפים מחוברים, כמו דפי התיבה, "אבל רגלים של מטות שלנו, וכן רגלי השולחן, מותר בכל גוונא". וכן "מטה שהיא מסורגת, פ"י נארגת בחבלים, אם יש בין חבל לחבל ג' טפחים - אסור לפרוס עליהן סדין משום דעביד אהלא; וכן אסור לסלק בגד התחתון מעליה משום דקא סתר אהלא; ואם היה עליה כר או כסת או בגד פרוס מערב שבת כשיעור טפח - מותר לפרוס בשבת על כל המטה" שו"ע שט"ו ג'ד'. אך כאמור שתי הלכות אלו אינן מצויות בינינו כל כך כיון שאין אנו רגילין להשתמש בתחתית של מיטות מתקפלות לצורך איכסון חפצים - וכיום יש מיטות מתקפלות הנפתחות כלפי מעלה ומניחים בארגז כלי מטה. אעפ"כ זה מותר כי הם מחוברים בציר.

שולחן מתקפל

בשולחן מתקפל צריך קודם לחזור ולהזכיר שאם בפתיחתו יש "תקיעה בחוזק" הרי יש בזה איסור בנין בכלים - ואסור. כל הדין לקמן הוא במקרה שאין "תקיעה בחוזק".
בשולחן ערוך סי' שט"ו סעי' ג' כתב "רגלי השולחן - מותר בכל גוונא". וגם בזה שאינו מתכוין להשתמש תחתיו יש לשים לב לשני מקרים:

- א. שמניח את לוח השולחן על רגלים שמורים שאין מחיצות ל"גג" השולחן ואין רגילות להשתמש תחתיו.
- ב. שולחן עם ציר המונח לאורך הקיר ופותחים אותו בעת שצריכים לו.
- ג. שמניח את לוח השולחן על ארגז או תביות שיש מחיצות ויש אפשרות להשתמש תחת השולחן כאהל עראי.

במקרה הראשון והשני כבר כתב השו"ע שמותר בכל גוונא. במקרה השלישי שיש ארבע מחיצות יש להחמיר ולהניח את הארגזים מתחת לשולחן כשהלוח העליון נמצא בידם כדי שהנחת ה"אהל עראי" תהיה בשעה שאין עדין מחיצות והוי שינוי מדרג הבנין הרגילה.

וגם במקרה זה אין להחמיר אם יש מפה על השולחן ומשתפלת לצדדים להחשיבה כמו מחיצות ולאסור, כיון שמפה היא "מחיצה של ארעי" שהיא ניידת, ואין לה ערך כמחיצה כלל. ועוד שבדרך כלל אין המפה מגיעה עד

ובדרך כלל יש הרבה והרבה שמחמירין ואוסרין שלא לפרוסן בשבת מטעם אהל הלא המה בספר מכתם לדוד ובספר מאמר מרדכי ובח"א ובראשם הגאון בעל נודע ביהודה כמו שמובא בשע"ת בסי' ש"א סעי' מ"ם ע"ש וכמו שכתבו הפוסקים דכל היכא דמתכוין לשם "אהל" דהיינו להגן מפני החמה והגשמים אפילו בשביל הגג לבד בלא מחיצות ג"כ יש איסור. ובה הפאראס"ל מטריה נמי הלא מתכוין להגן מפני החמה והגשמים. ואינו דומה לכסא טרסקל המבואר בסעיף ה' להיתר, דהתם אינו עושה שום מעשה בשבת רק שמרחיב ופושט הקמטין שהיו בו מאתמול. משא"כ בזה שצריך לקשור אותו ברצועות אחר פריסתו או להעמידו ולהדקו אח"כ מתחתיו בחוט של ברזל כמנהגנו כדי שלא יתמוטט הגג ממצבו דאסור. וכן מצדד ג"כ הפמ"ג באשל אברהם ס"ק ח' ע"ש שכתב שקושרין ברצועות וכדומה. ובפרט לפי מה שכתב הרמב"ם בפכ"ב הלכה כ"ח וז"ל: ומותר להניח מטה וכסא וטרסקל ואע"פ שיעשה תחתיהן אהל שאין זה דרך עשיית אהל לא קבע ולא עראי שהוא מפרש כסא וטרסקל שני דברים הם וטרסקל הוא כמין סל וכן הוא ג"כ גירסת הר"ח והרי"ף בודאי אין שום ראייה להקל מזה לענינו ונהפוך הוא דיש ראייה לאיסורא מדכתב במטה וכסא מפני שאין זה דרך אהל וכו' משמע בזה הפאראסא"ל מטריה שפריסתו דרך אהל הוא - אסור.

ומסכם המשנה ברורה "ועל כן השומר נפשו ירחק מזה מאד. וכל זה שכתבנו הוא מפני חשש אהל דאיסורו הוא בכל מקום שנושא, ולפעמים יש בזה עוד איסור הוצאה והכנסה לכולי עלמא והוא כשנושא במקום שאין עירובי" ועיין לכה"ח שם ס"ק ג' שהביא הרבה פוסקים שאוסרים וסיכם כה"ח שם "וכן עמא דבר".

הרב בעל "תפארת ישראל" בהקדמה "כלכלת שבת" והרב החיד"א ב"ברכי יוסף" סי' שט"ו אוסרים לפתוח את המטריה בשבת ואוסרים גם לילך עמה אפילו היא פתוחה מערב שבת. וכך כותב הב"ח פרשת שמות ח'. "כלי שקורין בערבי שמסיי" ובאטלק"י אימבריל"ה מטריה שעשויים להגן מן החמה ומן הגשמים - לא מבעיא דאסור לפתחה להאחיל בה, אלא אפילו פתוחה ועומדת מבעוד יום - אסור לשאת אותה להאחיל בה על ראשו בין בשבת בין ביו"ט וכנזכר בפוסקים ועיין מאמר מרדכי סעיף ה' ונודע ביהודה תניינא סי' למ"ד ועיין שם, וממילא תדע מאחר דאסור לנשאה על ראש אסור נמי לטלטלה בשבת ויו"ט משום מוקצה". וכן עמא דבר ואסור אפילו בסוג מטריות של ימינו שאין צורך בקשירה אלא שנפתחות ע"י קפיץ. כי לפי המשנ"ב דלעיל היה לכאורה לאסור גם מדין תיקון כלי. וצ"ע.

מטריה וגגון של עגלות ילדים

- א. בעגלות ילדים יש שני סוגים להגן על הילד משמש או גשם.
  - ב. גגון המחובר לעגלה נפתח כשמושכים אותו.
  - ג. שמשיה 'tee' מטריה המחוברת לעגלה, ויש שתוקעים אותה בשבת. בכל המקרים אסור לחבר את השמשיה או המטריה או הגגון בשבת עצמה. כיון שחיבור זה הוא נעשה בתקיעה והרי הוא כבונה כלי.
- והרי זה כמו מה שנאמר בשולחן ערוך סי' ש"יג סעי' ו' "מטה של פרקים אסור להחזירה ולהדקה, ואם תקע - חייב חטאת; ואם היא רפויה - מותר לכתלה". ומוסיף הרמ"א "ואם דרכו להיות מהודק אע"ג דעכשיו רפוי - אסור" ועי"כ יתקע מע"ש את הגגון וכו'.
- והטוב ביותר שיפתח את הגגון והשמשיה מערב שבת כשהם מחוברים על העגלה, ואם לא פתחם והם מחוברים לעגלה. את השמשיה 'tee' מטריה - אי אפשר לפתוח בשבת, ואת הגגון אפשר לפתוח כיון שבהיותו "סגור" ומקופל בדרך כלל הוא פתוח טפח. ואהל עראי שהיה פתוח מערב שבת טפח - מותר לפותחו כולו ועיין חו"א סי' נ"ב, ופתח הדבר סעי' ג'. ואם פתח מערב שבת את המטריה ורוצה להזיז אותה לצד ימין או שמאל שלא תבוא שמש על הקטן - מותר

מטה מתקפלת

- יש סוגים שונים של מיטות מתקפלות.
- א. יש המניחים קרש או דיקע על ארבע אבנים או קופסאות ועליהם מניחים מזרון. או על מטה עם ארבע רגלים.
- ב. יש "מיטות צבאיות" שהן מסגרת ברזל או עץ שעליה מתוח בד שמתהדק

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

וארא - תש"ס - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

סי"ק כג. והיתר זה הוא בגלל שאין מטרתה לשימוש שתחתיה אלא לשימוש שעליה, לצורך התינוק.

כילה להגן מיתושים

כילה שמטרתה להגן מיתושים על מיטה או על עגלה מותרת רק כאשר היתה מנוחת עליהם מערב שבת ופרוסה טפח, ובשבת פורסה כולה. ואז מותר כיון שלהגדיל אוהל ארעי - מותר. ואם לא פרסה מערב שבת וכעת יש יתושים המציקים לתינוק - יפרסנה עליו ממש כעין שמירה ומותר כיון שאין בזה אהל כלל. שכל אהל שאין תחתיו טפח מותר בא"ח שמות ט.

מחיצה בין גברים לנשים

מחיצה ניידת שמניחים באולמות, שדרך כלל היא קבועה על מסגרת עץ עם רגלים - מותרת בשבת ובלבד שלא יתקע בחזקה לחבר בין שתי מחיצות וכד'.

אמנם מחיצה המתרת - אסורה, דהיינו אם רוצה להשתמש במחיצות כאלה להכשיר סוכה בשבת - אסור. עיין שו"ע שטו ס"ע א ובא"ח שם א. וכן בשמחת תורה שאסור לשבת כשספר תורה נמצא בחוץ על זרועות האנשים אם יש זקן שקשה עליו לעמוד מותר להניח מחיצה כזו וישב אחריה. ויכול לעשות במקרה זה מחיצה על ידי שלשה בני אדם שיהיו כמחיצה בפני ספר התורה. ואם אין וקשה עליו - גם כן יכול לשבת ולא חייב לסבול.

סירים ודודים גדולים

כתב הבא"ח שמות י"א "חבית שיש בה מים אינה מלאה כולה אלא יש בה חלל שיעור טפח ריקן מן המים אסור לטווח עליה בגד בשבת לכסותה וה"ה אם היה שטוח עליה בגד אסור להסיר דהו"ל סותר אהל אבל אם אינה חסירה טפח שאין בה חלל אויר ריקן שיעור טפח אין כאן דין אהל וש"י כיצד יעשה בחבית של מים שהוא מוכרח לכסותה בשבת יביא מע"ש בגד ויכסה בה החבית יותר מטפח ויקשרנה היטב כדי שזה הכסוי של טפח לא ישמט מעל החבית ואז ביום שבת יוכל לכסות החבית בכסוי אחר למעלה מאותו כסוי של טפח שעשה מבע"י או יכסנה בשארית הבגד ההוא של מכסה הטפח ודע כי בחבית של מים צריך למיחש טפי חדא שהיא רחבה ביותר ועוד כי המשקה אין ראוי ליתן בכלי בלי כסוי והוי כעושה מחיצות ג"כ ועיין ט"ז ושי"ע לר"ז וחס"ל ושאר אחרונים" אבל בכיסוי שלהם מותר עיין סי' שט"ו סעי' י"ג ולחונים עליו.

והפמ"ג מסתפק וכן בא"ח כתב בספרו ספקות אם מותר לכפות כלי גדול על חפץ ויש חלל טפח או יותר. וכתב הבא"ח שנהגו להקל עיין פרמ"ג ח"א סי"ק ח' ובא"ח שמות אות י"ב.

אבל הכלל הוא שכל מכסה קבוע של הסיר - מותר ואין בזה חשש אהל כלל. וכן צלחת שהיא מכסה ארעי - אם רגילים להשתמש בזה - מותר. לכסות סיר גדול בבגד - יש חשש לאסור כדלעיל.

כיסוי בקבוק

אנו לא נוהגים כיום איסור בגילוי משקין. ובקידוש נוהגים לא להשתמש במשקה מגולה ואפילו היה מגולה במקרר או במזנון, ואפילו אם היה גלוי מעט ולא דוקא לילה בלבד. עיין בא"ח בראשית כה ושו"ע רעב א ומשנ"ב סי"ק ג וכה"ח ז.

ולכן אם יש לו בקבוק יין שאבד הפקק שלו - יניח עליו פקק של בקבוק אחר לסגור אותו אבל לא יגלגל נייר ליצור פקק לסגור, כיון שזה עושה מכסה בשבת ובונה כלי. ויכול במקום זה להניח עליו פרי וכד' שאין בזה עשיית כלי.

הארץ משנ"ב סי"ק כ"א וכה"ח סי"ק נ"א. וכך מסכם הבא"ח שמות ו' "הא דגזרו אהל עראי אע"ג דאין תחתיו מחיצות דוקא בצריך לאויר שתחתיו אבל אם אינו מתכוין כדי שיאהיל על מה שתחתיו - שרי. לכן מטה ושלחן דאין המחיצות מחוברים בקרשים, שדרך לסדר הקרשים על המחיצות - מותר לסדרם בשבת, אע"ג דהקרשים מאהילים על אויר שתחתם, כיון שאין צריך לזה, כי אלו אין עשויים לשבת תחתם או להניח דבר תחתם אלא רק משתמשין עליהם למעלה".

במה דברים אמורים? היכא דמחיצות שלהם אינם מגיעים עד הארץ אבל אם מגיעים עד הארץ כמו דופני התיבה או שהם סמוכים לארץ בפחות משלשה טפחים דהוי לבד - הרי זה אסור לסדר הלוחות שהם קרקע המטה והשלחן עליהם. ואף על פי שאין צריך לאויר שתחתם כלל דמאחר דאיכא מחיצות גמורות עד הארץ נראה טפי כ"אהל" ואסור.

ובהמשך דבריו מביא דעות שמחמירות במטה כיון שיש משתמשים תחתיה אך בשלחן אין לחוש בכיה גוונא שאין לו מחיצות גמורות, דאין דרכם של בני אדם להשתמש באויר שתחת השלחן כלל. ואף על גב שאם יש מסיבה גדולה מניחים האויר שתחת השלחן לפעמים כלים מלאים או ריקנים לפי שעה, כיון דאין עושים כן אלא רק במסיבה גדולה וגם במסיבה גדולה לאו כולה אינשי רגילי בכך - אין לחוש".

כלומר לכתחילת יש לחוש לשתי החומרות, אבל אנו שדרך כלל לא משתמשים באויר שתחת המטה או השולחן - אם אין מחיצות אלא רק רגלים ואין תקיעה בחוזק - אין לחוש.

שולחן קבוע שנפתח ומתארך

בכל פעם שאנו מדברים בדברים אלו צריך לחזור על כך שיש להזהר תמיד מתקיעת חלק בחלק ותמיד יש לזכור שאנו דנים כאן רק על "אהל". ולכן אם השלחן בנוי מחלקים הנתקעים זה בזה - ישייף אותם מערב שבת או בעת שקונה השולחן, כדי שאם יצטרך להרחיבו בשבת לא יכנס לספק חשש "בנין בכלים" ע"י תקיעה.

לגבי חשש "אהל עראי" - בשולחנות רגלים שלנו אין בזה חשש כיון שדרך כלל לא מניחים מתחתם כלום והוי דינם כמו לעיל שמותר.

טלית או פרוכת

בשמחת תורה או בשבת חתן נוהגים לפרוס טלית על ראשם של הילדים או על ראש החתן או על ספר תורה כשמעבירים אותו. ויש לשאול האם אין בזה "אהל עראי"?

כתב ברמ"א סי' שט"ו סעי' א' "וכן פרוכת לפני ארון הקודש, מותר ובלבד שלא יעשה אהל בגג טפח" וגם בזה יש להזהר שמותר להניח פרוכת לפני ארון קודש בשבת ויו"ט רק כשאין בתליה פירוק והרכבה של ברגים או תקיעת יתדות. אך אין מכאן הוכחה לענינו כיון שהוא מדבר על פרוכת שהיא כמחיצה לפני ארון הקודש, ואנו מדברים על פרוכת המשמשת כאהל. וכך כתב בשולחן ערוך סי' שט"ו סעי' י"ב "טלית כפולה שהיו עליה חוטין שהיתה תלויה בהם מע"ש, מותר לנטותה ומותר לפרקה, וכן הפרוכת". "כילת חתנים, שאין בגג טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה רוחב טפח, הואיל שהיא מתוקנת לכך - מותר לנטותה ומותר לפרקה; והוא שלא תהא משולשלת מעל המטה טפח" "הנוטה פרוכת וכיוצא בה, צריך ליהרר שלא יעשה אהל בשעה שנוטה; לפיכך אם היא פרוכת גדולה, תולין אותה שנים אבל אחד אסור. ואם היתה כילה שיש לה גג, אין מותרין אותה ואפילו עשרה, שאי אפשר שלא תגבה מעט מעל הארץ ותעשה אהל עראי".

ואעפ"כ נהגו להקל בזה בימינו כיון שפרוכת זו שאנו רגילים להשתמש בה אינה מיועדת להגן משמש או מגשם, כל מטרתה של פרוכת או של טלית זו בימינו היא לכבוד בלבד, ולכן אין בה משום איסור "אהל עראי" וכן מאחר מגביהים אותה ביד.

לול מתקפל

לול או מיטה לילדים ותינוקות הנפתחת ונסגרת לפי הצורך ולוח העץ או שני חלקי לוחות נפרשים לרגלי הקטן - מותר, בתנאי שאין "תקיעה בחזקה". אבל לפתוח מיטה קבועה שהיתה מקופלת משעה שהשתמש בה הילד הקודם - אסור, כיון שפתיחתה היא לזמן ארוך והוי כבונה כלי וכ"ש אם היא חדשה שאסור להרכיבה בשבת ועיין בא"ח ויקהל ד כה"ח שיג

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

